13

ANIMADVERSIONES QVASDAM

AD

ILLVSTRANDAM PHRENITIDIS CAVSAM

CONSENSV

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS

IN REGIA FRIDERICIANA

PRO

GRADV DOCTORIS

LEGITIME IMPETRANDO

D. 4. DECEMBR. 1772.

SPECIMINIS LOCO EXHIBVIT

ISASCHAR FALKENSOHN BEHR

POLONVS.

HALAE AD SALAM, AERE HENDELIANO.

Neminem paene fugit, quam controuerſa ſit phrenitidis cauſa, quantasque ea lites, inter medicos, concitauerit. Licet enim quam plurimi, veterum veſtigia prementes, in ea verſentur opinione, ac ſi meningum aut cerebri inflammatio phrenitidis cauſam contineat: attamen tantum abeſt, vt omnibus eam ſententiam amplecti placuerit, vt ſint potius, qui phrenitidem ſine inflammatione, hanc ſine phrenitide, idque non raro, exiſtere arbitrantur. Atque hi, vt id, quod aſſerunt, comprobent, ad ſectiones imprimis demortuorum prouocant, illas potiſſimum, quas MORGAGNVS conſignauit, quaeque WILLISII et a BONETO collecta obſeruata confirmant.

Si vero, quod res eſt, dicendum, licet vetus opinio, quod pluribus euinci poſſet, probari nequeat, illi tamen ſectiones, quibus, vt iſta corruat, vtuntur, ſaepius omnino aut fauent, aut ſaltim accommodari poſſunt. Quae res, ſiquidem magni momenti, meretur altius indagari.

Quamuis inflammationis natura nondum adeo illuſtrata ſit, vt clariſſima luce ſplendeat: id tamen, credo, pro certo exploratoque haberi poteſt, magnam ſibi illam ſeri coagulabilis, ad ineundam concretionem, procliuitatem vindicare, adeo, vt paſſim id etiam vere concreſcat. Sectiones enim eorum, quos dira inflammatio enecauit, concretiones partium, polypos, indurationes, collectiones gelatinae, adeo frequenter conſtanterque manifeſtarunt, vt omnino, procliuitas iſta humorum ad concreſcendum, indiuulſa cuiuscunque inflammationis comes eſſe videatur. Atque, vt ne vllum huius rei dubium ſuperſit, ad eas imprimis liceat inflammationes prouocare, quas putridas aut gangraenoſas dixerunt, quasque, licet ſtatus ſanguinis concretioni fauere non videatur, attamen gelatinae collectiones comitantur. Nec crederem, fore quempiam, qui iſta omnia mortis potius ſequelas, quam inflammationis effectus eſſe iudicet. Quid eſſet enim, quamobrem illa in his, quos alius morbus interemit, multoties deſint? Addere his liceat, ſcirrhum non infrequenter inflammationes ſequi; quem a coagulo ſeri repetendum eſſe, nemo negabit. Cauſae etiam, quotquot ſunt, quas nouimus inflammationes accendere, ſero omnes ad concreſcendum procliuitatem concili-

ciliant. Quod reſtat, ſanguis phlogiſticus, e vena eductus, dum, niſi aliud quid obſtet, citiſſime coit, eandem conditionem manifeſtat.

Quae cum ita comparata ſint, non inique inde infertur, obſtructionem vaſorum, quae comes inflammationi iungitur, cum a ſeri diatheſi, quam dixi, tum ab illo ſpaſmo proficiſci, quem inflammata vaſa, ſiquidem dolore, impetu febrili aut acri inflammante ſollicitata, recipiunt. Imprimis autem intelligitur, rubra ſanguinis portione eiusdemque ſtaſi, non omnino, ad efficiendam inflammationem, opus eſſe; videri potius naturam inflammationis impacto vaſis ſero, in coagulum prono, ſpaſmo vaſorum et motu humorum in loca adfecta velociore contineri.

Sed ex his plura ſunt, quae conſequuntur. Serum, quod coagulabile nominant, ſanguini praebet denſitatem, non coagulabile fluxilitatem. Dum itaque magna illius vis in vaſis aut cellulari reſtagnat, portio ſanguinis reliqua, ob ſubtractam ipſi denſitatis cauſam, fluiditatem impetrabit, ea, quae ſanitas poſtulat, longe maiorem, niſi forte accidat ſimul, vt ſeri non coagulabilis inopia adſit. Quam ob cauſam ſanguis, in peſſimis peripneumoniis, corio caret fluidusque conſpicitur. Ex hoc quoque fonte profuſae iſtae, quas medentes adeo in morbis inflammatoriis horrent, excretiones emanant, licet, in his efficiendis, procliuitas ipſa ſeri ad concreſcendum, aquae diluentis conſortium ſcilicet refugiens, motusque enormis, quo circumaguntur humores, non omnino culpa careant. Quod ſupereſt, conditionibus, quas dixi, hy-

dropes ex inflammatione debentur ſerique aquei collectiones, in his, quos inflammatio iugulauit, repetitis vicibus detectae. Neque etiam, his ita conſtitutis, miror, in demortuis ex inflammatione, molliores quasdam partes laxiores quandoque exſtitiſſe. Aqua enim, gelatinae loco ſolidis mollioribus appoſita, his tanto facilius morboſam laxitatem conciliabit, quanto propius, vel in media ſanitate, a fluidis diſtant. Atqui e dictis patet, illud a natura inflammationis non abhorrere.

Sequitur, vt ea, quae hucuſque expoſita ſunt, ad phrenitidem referantur iſtasque phreniticorum diſſectiones, in quibus ſigna inflammationis defuiſſe iudicant. Vtuntur hic imprimis, quod iam in limine huius ſcripti monui, MORGAGNI epiſt. anat. VII.; quam itaque liceat accuratiori examini ſubiicere. Eundem autem ordinem ſequar, quam MORGAGNVS elegit, incipiendo ab his, quae VALSALVA obſeruauit.

1° *Adoleſcens febre corripitur cum ſiti quidem, ſed vrina et pulſu quadantenus ſanorum ſimilibus, vt leuis videretur morbus. At circa octauum diem delirium ingens acceſſit, quod ſeptem dies perdurauit. Tandem moritur. Cranio ſublato gelatinoſa quaedam concretio animaduerſa eſt, quae vaſa ſanguifera, per tenuem membranam reptantia, a lateribus comitabatur. Ea meninge ad baſin cerebri lacerata, copia aquae exiuit, colore et craſſitie vaccinum ſerum referentis. Caeterum totum cerebrum ſanum erat.* Gelatina itaque concreta ſerique iſta copia delirium pro-

produxiſſe videntur. Sed vtrumque ab inflammationis natura non alienum eſt.

2° *Vir dolore corripitur in thorace cum febre. Dolore abeunte, accedit ad febrem delirium, quod febre magis ſemper augeſcente, ad mortem vſque perdurat. Dum e cranio cerebrum eximebatur, paululum ſeri ex meningibus emanauit. In durae ſingulis maioribus ſinibus ſingulae erant concretiones polypoſae. Molle fuit cerebrum totum; in ſiniſtro autem eius ventriculo plexus choroides multum, varicum inſtar, turgebat.* Merentur, quae hic adducantur MORGAGNI verba. *Quae cauſa,* inquit, *peripneumoniam facere inceperat, ea videbatur in hoc viro ad caput translata, ibique perſtans ad mortem vſque, conſpicuam meningum inflammationem facere debuiſſe. Nec fecerat tamen.* Fecerat tamen conditiones, quas inflammationis naturae reſpondere nouimus. Atque, vel hoc ipſum exemplum phrenitidis, a cauſa inflammante manifeſto enatae, edocere nos poſſet, ſola ſaepius concrementa varia ſerique abundantem copia a lethali inflammatione cerebri aut meningum ſupereſſe; neque ideo rationi obſeruatisque non eſſe conſentaneum, ea, niſi quid aliud contrarium ſuadeat, praegreſſae inflammationis ſigna habere.

3° *Vir febre ardenti laborans, ingenti capitis dolore, cui delirium ſucceſſit, vexabatur. Mortuus, inter vtramque meningem paucum ſerum oſtendit, cuius pars inter ſanguifera vaſa in gelatinae modum concreuerat; in ſinu autem falcis tenuem lon-*

longamque concretionem. Caeterum totum cerebrum ſecundum naturam ſe habebat. Suadet iterum ardentis febris natura, cum his, quae ſupra monuimus, comparata, non abfuiſſe hic inflammationem.

4° *Vir in magnam incidit febrem, delirat, oculi lucent, pulſus eſt vehemens. Moritur. Cerebrum eſt bene conſtitutum, niſi quod valde turgent ſanguine eius vaſa; ventriculi autem ſeri habent aliquantum. Praeter nonnullas in corde polypoſas concretiones, omnis in hoc cadauere fluidus eſt ſanguis.* Cum VALSALVA non diſerte memorauerit conditiones iſtius ſanguinis, qui cerebri vaſa diſtendit: ſectio iſta nulli theoriae fauet.

Sectiones, a VALSALVA peractas, ſequantur eae, quas MORGAGNVS ſuſcepit. Nempe

5° *Senex, ob varia, at leuia, valetudinis incommoda in noſocomium admiſſus, cum ibi eſſet, pulſu corripitur non modo crebriore et celeriore, verum etiam turgidiore, quam eius aetati videretur conuenire. Ad haec delirare coepit, ſaepe item, quaſi ex conuulſione, maxilla inferiore et artubus tremere. Tunc interrogatus, quas in capite moleſtias perciperet, pondus diſerte dixit; caetera negauit. Delirare ac tremere pergit ad quindecim aut ſexdecim dies. Denique humilior redditur pulſus. Moritur inde aeger cum ſtertore intra biduum. Dum caput a ſumma ſpina amputabatur, ex huius tubo non multum, ex ma-*

maiori autem oſſis occipitis foramine magna vis aquae prodiit. Quam ob rem craſſa meninx mox valde corrugata deprehenſa eſt. Sub tenui tamen in cerebri anfractibus aqua ſupererat eius ſimilis, in qua caro recens lota ſit: cuiuſmodi aquae portio aliqua et in lateralibus ventriculis fuit, quorum tamen vaſa non pallebant. Quin plura vidit MORGAGNVS *per tenuem meningem vaſa, nigro concretoque ſanguine pleniora, in ſinu autem falcis polypoſam concretionem exilem et longam. Caeterum etſi cranium et cerebrum ingrati quid olebant, cerebri tamen et cerebelli ſubſtantiam inuenit ſanam; niſi quod in illo non adeo, in hoc vero multum laxa eſſet.* Abundantia aquae, cerebrum inundantis; ſanguinis nigredo et concretio; polypoſa denique concretio, poterant praegreſſam inflammationem prodere.

6° *Figulus 70. annor. natura hilaris, potor ſtrenuus, poſt animi curas laboremque in arte ſua maiorem, quam ſoleret, eaque aetate ferre poſſet, ſimul in febrem incidit et dolorem ſiniſtri lateris vehementem. – Quarto die febris ſe valde intendit; ſexto autem delirium acceſſit tantum, vt vincire neceſſe fuerit, ne lecto deſiliret. – – Poſtridie ſtertens, ſupinus, totoque corpore ſudore madens moritur. – – Ad cerebri ſectionem progreſſus* MORGAGNVS, *in ſinibus laterali ſiniſtro, et quarto, itemque in primo, et in venis aliquot, cum hoc communicantibus, polypoſam concretionem albidam, firmam, exilem conſpexit; vaſa autem reliqua, per omnem tenuem meningem repentia, etiam qua cerebellum conueſtit, adeo ſanguine diſtenta, vt trunculi tur-*

gererent, minimi autem ramuli luculenter eſſent conſpicui. Haec vero in ſiniſtra duntaxat parte ad hunc modum ſeſe habebant. Sed nec vaſcula per medullarem cerebri ſubſtantiam traducta, nec ea, quae parietes lateralium ventriculorum perreptant, turgere videbantur. Plexus tamen choroides non decolores, quamuis in ipſis hydatides, et in ventriculis omnino ſerum non deeſſet. Multum autem exterius fuerat in cerebri anfractibus, vnde per tenuem meningem tranſlucens, gelatinam mentiebatur; ſed haec reuera nuſquam; fluxile tantum ſerum fuit. Neque ideo hic praegreſſae inflammationis ſigna deerant: aqua; concretio polypoſa; enormis vaſorum diſtenſio.

7° In viro ad pectoris inflammationem *quinto die acceſſit phrenitis laeta, ſeria, interdum ferox, hactenus tamen, vt accedentium ora conſputaret. – Interea conuulſiui motus coepti ſunt adnotari, leues primum, vt in tendinum carpi ſubſultibus, deinde maiores. Nouiſſime nec difficilis reſpiratio erat, et, ſi quaereres, vllum ſe vſquam dolorem, aut moleſtiam percipere, negabat. – Tandem obiit. – Dum caput abſcindebatur, longae portiones concreti ſanguinis eductae ſunt e venis iugularibus, velut enſes e vaginis. Meningum vaſa fuerunt ſanguine quam maxime diſtenta. Concretio quaedam polypoſa, albida, compactaeque ſtructurae, non modo ſinum falcis tenebat, ſed et in pleraſque pergebat venas, cum eo ſinu communicantes. In tribus reliquis maioribus ſinibus craſſae meningis erat ſanguis concretus. Tenuis autem meninx omnia vel minima vaſcula adeo ſanguine habebat*

bebat turgida, vt valde ruberet vniuerſa. Serum in cerebri anfractibus ſuberat. In lateralibus quoque ventriculis ſerum fuit ſubrubrum ſed paucum. Plures, nec paruae, hydatides in poſteriore ſede plexuum choroidum. Caeterum ſanguine erant diſtenta, eoque multo, quam ſoleant, manifeſtiora non tantum vaſa, quae per lateralium ventriculorum ſuperficiem ducuntur, ſed ſi corpora ſtriata, ſi thalamos opticorum neruorum leuiter abraderes, aut ſi profundius tum ipſa, tum quamcunque velles medullaris cerebri ſubſtantiae partem ſecares, vaſa proportione ad eundem modum vbique plena et manifeſta occurrebant. In cerebri autem et cerebelli diſſecto cortice vix vlla internoſcere licebat. Cauſſa delirii; turgor vaſorum; concrementum polypoſum; ſerum abundans, non obſcura ſunt inflammationis ſigna. Denique

8° *Mulier ex ictu capitis iam pridem in noſocomio decubuerat et ſana diſceſſerat. Poſtea in febrem incidit, delirauit, mortua eſt. Sectio nullum vſquam peculiare illius ictus indicium detexit. Craſſa meninx ſublata interiorem faciem oſtendit crebris coccineis maculis, quaſi guttis ſanguinis diſtinctam. Tenuis autem vaſa ſanguine turgida, ſub eaque alicubi ſerum, quod in ventriculis non fuit. In plexuum choroidum poſteriore parte veſiculae. Ante glandulam pinealem ſubflauae materiae pauxillum. Caetera ſana; niſi quod cerebellum fuit laxiſſimum. Nullo in vaſe quidquam polypoſae concretionis deprehendi potuit.* Ipſe MORGAGNVS, LANZONI obſeruationem commemorans

 (num.

(num. 8), maculas nigras, quibus cerebrum conſperſum erat, haud obſcura vocat praegreſſae inflammationis indicia; dumque in eo eſt, vt mulieris, cuius hiſtoriam adduxi, ſectionem deſcribat, haec (num. 14) praefatur: *cum craſſioris quoque meningis inflammatione, aut certe affectu, ad inflammationem accedente, coniunctum delirium oſtendamus;* denique SLEVOGTII aſſertum referens, in grauibus ſcilicet deliriis, craſſae quoque meningis non vaſa modo admodum turgentia, ſed et eius ſubſtantiam inflammatam haud raro inueniri: addit: *quo iſtas eiusdem poteris coccineas maculas referre* (num. 16). Quare MORGAGNVS non omnino negauit, adfuiſſe, in mulieris iſto caſu, craſſae meningis inflammationem. Et ſunt tamen, qui, ne hanc quidem hiſtoriam veterum opinioni conſentire, iudicant, cenſentes, defuiſſe hic omnino inflammationis indicia. Atque fateor, neſcire me rationes, quae ſatis nobis perſuaderent, maculas omnes inflammationem prodere. Maculas enim in cute identidem excitari nouimus, quas inflammationes nominare vix poſſumus. Equidem earum, quae interiora loca occupant, forte longe alia ratio eſt; ſaepiusque accidit, vt partes internae, imprimis e membranis conſtantes, ſi lethali fuerint inflammatione adfectae, a morte obſitae vndique maculis conſpiciantur. Neque tamen ideo facile eo me adduci paterer, vt crederem, quamcunque internam maculis conſperſam partem fuiſſe inflammatam, cum reſolutus ſanguis errores loci maculasque efficere, ſine inflammatione, poſſit. Et ſane videtur ſanguis mulieris, cuius cauſa haec dicta

ſunt,

ſunt, in reſolutionem pronus fuiſſe, cum nulla concretio polypoſa in vaſis inueniri potuerit, atque MORGAGNVS etiam non diſerte edixerit, ſerum, quod ſub tenui meninge deprehendebatur, gelatinoſum exſtitiſſe. Quam ob cauſam durae meningis inflammationem in eo caſu obtinuiſſe, non plane quidem, vt opinor, negari poteſt; attamen, cum indicium eius adeo ſit anceps, dubiam eam eſſe iudico.

Quibus iam in apricum poſitis intelligitur, numerum longe maximum ſectionum, quas MORGAGNVS l. c. recenſuit, ſententiae eorum, qui ſtatuunt, phrenitidem cum inflammatione coniungi, potius fauere, quam aduerſari, duasque tantum ex omnibus in vtramque poſſe partem explicari. Earum, quas e BONETI collectione repetunt, non diſſimilis plane ratio eſt. Vt itaque quam plurimae phreniticorum ſectiones, quas cenſent phrenitidi inflammatoriae repugnare, illi omnino faueant, aut ſaltem eius naturae adeo conſentaneae ſint, vt non bene capias, quam ob cauſam docere dicantur, phrenitidem, deficiente omni aut cerebri aut meningum inflammatione, contigiſſe. Quod quidem tanto confidentius affirmo, quanto mihi minus ſigna, e quibus vulgo inflammationem a morte cognoſcunt, aut certa aut conſtantia eſſe videntur. Suſpicari paene poſſes, MORGAGNVM de cerebri aut meningum inflammatione dubitaſſe, niſi diſtenſionem vaſorum conſpexerit (l. c. num. 8). Et tamen maculas craſſae meningis non obſcura eſſe edixit eius inflammationis indicia! Innuit MORGAGNVS praeter id, turgorem vaſorum, quem

ſanguis aquoſus aut pituitoſus perficiat, inflammationis nomen non mereri. Atque id omnino veriſſime dictum eſſe cenſeo. Sed iſtae ſanguinis conditiones partim ſolutae rubrae ſanguinis portioni, partim denſo craſſoque cruori, partim coagulo ſeri oppoſitae ſunt. Cruor ſolutus nequit hic in cenſum venire, deque eo, vt puto, non cogitauit MORGAGNVS. Neque craſſus denſusque cruor huius loci eſt, ſiquidem notum ſit, vel in media cruoris fluiditate peſſimas inflammationes contingere, viciſſim vero diſtenſiones vaſorum ab atro craſſoque ſanguine, abſente omni inflammatione, inueniri. Quod itaque ad materiam ſpectat, e qua inflammatio in cadauere dignoſci debet, coagulum ſeri tantum reſtat, ſiue id nunc polyporum inſtar, ſiue concretionis gelatinoſae forma, ſiue alia ratione occurrat. Neque vero in ea ſententia verſor, ac ſi reperta iſta coagula abſoluta ſint inflammationis ſigna; bene enim noui, non infrequenter ea a cauſis, quas ad inflammationes referre non licet, enaſci, produci quoque ea, dum adſunt morbi inflammatorii, in locis, ab inflammatione non occupatis; at, ſi praegreſſi morbi conditio, ſi cauſarum imprimis ratio conſentiat, ea, vel caeteris ſignis deficientibus, certe eſſe localis inflammationis indicia exiſtimo. Nec aliter fere iudicauit SWIETEN, dum duritiem meningum, proceſſus falciformis oſſificationem, cerebri ſiccitatem &c. quae coagulati ſeri effectus eſſe poſſunt, ſignis praegreſſae cerebri meningumque inflammationis adnumerat. Sane coagula iſta longe frequentiores ſunt, quam putredines et ſuppurationes, inflammationum ſequelae. Atqui ſi has

in

in cerebro ex phrenitide demortuorum deprehendunt: de prae-greſſa inflammatione non dubitant, licet ideo, ſi rem ſubtilius rimari velis, vtique ea non ſemper extra omnem dubitationis aleam poſita ſit. De coagulis autem ſeri longe aliter ſentiunt, quamuis, vt opinor, maiorem adhuc fidem mereantur, atque paſſim ab his ipſis, qui parum illa, ſi cerebri et meningum inflammatio in quaeſtionem venit, aeſtimant, vt dubiam inflammationem confirment, adhibeantur. Si quis demum affirmaret, partem inflammatam rubram eſſe debere: eius ſententiae, caeteris miſſis, id tantum opponerem: ſi dolor, ſi febris, ſi turbae functionum vel in peſſimis inflammationum ſpeciebus deficere poſſunt: rubedine partis multo magis natura inflammationis carere poteſt.

Atque haec de phreniticorum ſectionibus, quas docuiſſe dixerunt, phrenitidem ſine cerebri et meningum inflammatione exſtitiſſe. Plura ſine dubio his addi potuiſſent, imprimis vero: dari latentes inflammationes poſſe, maxime in cerebro; nec raro videri phrenitidem cum delirio febrili confundi. Sed, ne multus ſim, dicta ſufficiant.

Ex altera parte BONETVS, WILLISIVS et plures, cerebri et meningum inflammationes commemorant, phrenitide non ſtipatas. Ex quo ſi id tantum colligerent, non quemuis inflammationis gradum phrenitidi inferendae eſſe parem; recte eos vereque iudicaſſe exiſtimandum eſſet. Quando vero ſunt, qui eo procedunt, vt iſtam ideo inflammationem dubitanter phrenitidis cauſſis inſerant, paeneque earum numero expungant, horum

rum ego, fateor, perſpicacitatem non ſatis mirari poſſum. Eo ſane MORGAGNVS non proceſſit, neque facile quis alius, qui nouit, morborum cauſas non pro indolis tantum, ſed pro gradus etiam ratione differre.

Praeter haec, quibus, ad refellendam veterum ſententiam, vtuntur, argumenta, ſupereſt aliud, quod egregio cuidam viro elapſum eſſe doleo. *Si inflammatio*, inquit, *encephali phrenitidem* i. e. *delirium efficeret*, *maniacus nullus*, *cuius cerebrum ab inflammatione certiſſime immune*, *exiſteret*. Omnino quidem, ſi notio phrenitidis delirium tantum inuolueret. Quando vero phrenitis delirium *febrile* idque *conſtans* poſtulat: manifeſto a mania differt. Atque iſtae plane conditiones ſunt, e quibus neceſſitatem inflammationis, dum phrenitis adeſt, adſtruere conantur. Nil itaque agis, ſi, vt contrarium doceas, ad maniam prouocas, quae alias, quam phrenitis, dotes nacta eſt.

Atque ſic credo, praefixum me huius ſcripti finem conſequutum eſſe, qui is erat, vt oſtenderem, ſectiones argumentaque veterum de phrenitide opinioni oppoſita eſſe, quae, ſi longe maximum eorum numerum ſpectes, inualida ſunt atque ficulnea. Nec inutilem me ſuſcepiſſe laborem cenſeo, licet ipſe ab eorum ſententia recedam, qui inflammationem cerebri aut meningum veram conſtantemque phrenitidis cauſam pronunciant. Nam, ſi modo id commodum medicina exinde reportaret, vt ſigna inflammationis, quae ſectio ſuppeditare poteſt, accuratius demum definiantur, haberem omnino ſatis, quo, tenuis quidem homo, gaudere poſſem.